

РЕЦЕНЗИЯ

ЗА ПРИДОБИВАНЕ НА НАУЧНА СТЕПЕН „ДОКТОР НА НАУКИТЕ”

ПО ОБЯВЕНА ПРОЦЕДУРА ОТ ВСУ „ЧЕРНОРИЗЕЦ ХРАБЪР”

1. Обща информация

Изготвил рецензията: проф. д.ик.н. Димитър Канев Канев, ВСУ „Черноризец Храбър” - Варна

Основание за написване на рецензията: заповед 618/28.09.2022 г. на Ректора на ВСУ „Черноризец Храбър” - Варна за назначаване на научно жури

Автор на дисертационния труд: Артур Кухчински

Тема на дисертационния труд за придобиване на научна степен „доктор на науките”: „ОРГАНИЗАЦИЯ И ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ФИНАНСОВАТА СИСТЕМА НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА БИЗНЕС СРЕДА В ПОЛША ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА РАЗВИТИЕТО НА ПРЕДПРИЯТИЯТА”.

Професионално направление 3.8. “Икономика”

Докторска програма “Политическа икономия”

2. Данни за дисертанта

Авторът на дисертацията притежава ОНС „доктор”, което е условие за явяване на защита. Темата на докторската му дисертация е „Оценка на ефективността на регионалните кредитни фондове, финансиращи МСП в Швентокшиско войводство”. След защитата е заемал академичната длъжност „асистент” в Университета по социални науки в периода 2016-2020 г. През 2020-2021 г. е бил представител на ректора на Старополското висше училище в Келце за управлението на качеството на обучението, а от 2021 г. досега е декан на Института по икономически науки към същото висше училище. Процедурата за защита е проведена в съответствие с Глава трета на Наредба 12 на ВСУ „Черноризец Храбър” за придобиване на ОНС „доктор” и НС „доктор на науките” - Условия и ред за придобиване на научната степен „доктор на науките”.

3. Общо представяне на дисертационния труд

Дисертационният труд се състои от 279 страници, от които 237 - основен текст, 35 - списък на използваната литература и три приложения. Изложението е структурирано в четири глави, които съдържат 46 таблици и 48 фигури. Библиографията включва 383 източника на полски и английски език (125 монографии и глави в колективни трудове, 117 рецензирани научни статии, 28 нормативни акта, 71 документа и доклада и 42 интернет източника). Основните източници са публикувани в последните десет години.

С тези свои характеристики той отговаря на изискванията за труд в монографичен формат. Забележката ми относно структурните характеристики е свързана с цитиранията. Списъкът на използваната литература не е съставен според възприетият от ВСУ „Черноризец Храбър“ действащ стандарт за библиографско цитиране *БДС ISO 690:2021: Информация и документация. Ръководство за библиографски позовавания и цитиране на информационни източници*. Намирам за остаряло и непрактично като система за цитиране да се използва цитиране под линия със съответното библиографско описание. По-добре е под линия да са бележките на автора, а за цитиранията да се ползва някоя от стандартните системи за документиране на цитираните в научните трудове източници, например системата „автор-година-страница“.

4. Преценка на структурата и съдържанието на дисертационния труд и мнение относно коректността на автореферата на дисертацията

Структурата и съдържанието на дисертационния труд съответстват на изискванията по чл. 37, ал. 1 на Правилника за прилагане на ЗРАСРБ.

Първо, трудът несъмнено има актуален предмет. Нетрадиционните финансовите институции за насърчаване на бизнес средата (ИНБС) имат нарастваща роля в развитието на движещите сили на всяка икономика - микро-, малките и средните предприятия.

Второ, авторът дефинира научния проблем на своята работа като „анализ на ролята ИНБС с финансов характер, включително влиянието на техните отделни инструменти, върху дейността на МСП“. Дефиницията е ясна, но към нея имам две забележки. От една страна, всяко научно изследване е аналитично и анализът не може да е научен

проблем, а е метод за намиране на решение на даден научен проблем. От друга страна, оценката на ролята на ИНБС едва ли може да се определи като съществен научен проблем. Особено ако под това се разбира оценката на дела на ИНБС или на удовлетвореността на потребителите на техните услуги от дейността им. Подобни въпроси могат да са проблем на магистърска теза или на дисертация за придобиване на ОКС „доктор“, но трудно биха позволили на автора да покрие заложеното изискване от чл. 12, ал. 4 на ЗРАС дисертационният труд за придобиване на НС „Доктор на науките“ да „съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни или научноприложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката“.

Трето, текстът демонстрира, че кандидатът притежава задълбочени знания по обекта на разработката, както и способност за самостоятелни научни изследвания. Дисертацията е основана върху обширна и авторитетна литература по въпроса. Авторът проявява оригиналност в дефинирането на своите изследователски задачи и умение да формулира и проверява научни хипотези с методите на статистическия анализ. Методиката на изследването е приложена коректно и в съответствие с научната компетентност на автора. Изследователският дизайн на собствените изследвания е в съответствие с избраната цел и изследователските задачи. Данните са разчетени коректно и резултатите са оформени и изложени разбираемо, логично и прецизно. Не е установено плагиатство.

Четвърто, дисертацията е представена във формата на монографичен ръкопис, отговарящ на изискванията за монография по обем, основание върху собствени научни изследвания, наличие на разгърната структура и библиография. Стилът на изложението е много добър и работата е лесно четима. Отделните глави са свързани помежду си с ясна логическа връзка. По всяка глава са формулирани изводи. Не разполагам с достъп до дисертацията на кандидата за придобиване на ОКС „доктор“ и не мога да преценя дали настоящата дисертация повтаря темата и значителна част от съдържанието на представения за придобиване на образователна и научна степен "доктор".

Пето, авторефератът правилно отразява основните положения и приносните моменти на дисертацията. Структуриран е съгласно изискванията. Обемът от 40 и то нестандартни страници надхвърля установените норми, но това не е проблем. Напротив, помага на читателя да се ориентира по-добре в самия текст.

5. Идентифициране и оценяване на научните и научно – приложните приноси в дисертационния труд

Като цяло намирам, че научните и научно–приложните приноси в дисертационния труд са свързани с обогатяване на съществуващи знания чрез апробиране на съществуващата методология и разширяване на полето на нейното приложение. Авторът претендира за редица теоретични и методологични приноси, които не съм в състояние да оценя, тъй като са извън полето на докторската програма „политическа икономия“ и професионалното и направление – „икономика“. Приносите са в областта на стопанското управление и правото и прецизна оценка са тях могат да дадат специалисти в тези области. Напълно приемам останалите приноси, формулирани от автора като „практически“. Проведеното количествено изследване на микро-, малки и средни предприятия в Полша за определяне на степента на използване на външни източници на финансиране, предлагани от финансовите ИНБС, са ценни като източник на информация и заслужават положителна оценка.

6. Публикации и участие в научни форуми

Основните части на дисертационния труд са представени пред научната общност чрез редица публикации: три монографии, седем глави от монографии и седем статии в научни списания. Четири от тези публикации (една монография и три статии) са на английски език, а останалите са на полски. Към документите на конкурса не са предоставени самите публикации и това не ми позволява да преценя техните качества и степента, в която представят дисертационния труд.

Справката доказва покриването на минималните наукометрични изисквания на Правилника за приложения на ЗРАС, но към нея имам две забележки.

Първо, в справката има разминаване с публикациите по дисертацията, представени в автореферата. Пропуснати са три монографии и една статия. В справката също има една допълнителна глава от монография, която отсъства от описаните в автореферата.

Второ, дисертантът неоснователно класифицира три статии като публикации в издания, които са реферирани и индексирани в световноизвестни бази данни с научна информация. Моя справка в WoS и Scopus не намери тези публикации. Нещо повече, авторът няма никакви публикации, регистрирани в тези платформи.

7. Критични бележки и препоръки

Критичните ми бележки и препоръки към автора могат да се обобщят в следното:

1) Трудът няма теоретичен фундамент в областта на икономиката, макар че такъв може да се намери в редица нейни школи и теории – институционализма, неокласическата теория на фирмата, теорията за транзакционните разходи на Роналд Коуз, изследванията на Оливър Уилямсън върху икономическите институции на съвременния капитализъм, моделите за избор при асиметрична информация и хипотезата за сигнализирането на Джордж Акерлоф, Майкъл Спенс и Джоузеф Стиглиц. Основата на всяко икономическо изследване трябва да бъде теоретичен модел и липсата на теоретични позиции не може да се компенсира дори от най-прецизните емпирични наблюдения. Напротив, липса на ясен теоретичен фундамент намалява качеството на емпиричния анализ и убедителността на предложенията към следваната политика.

2) Дисертация, защитавана в докторска програма по политическата икономия, би трябвало да бъде изследване на връзките между политическите и икономическите институции. Рецензираният труд не е такова изследване, а и няма претенциите да бъде такова. Това, заедно с отсъствието на икономически теоретичен фундамент, прави дискусивно разглеждането му в рамките на докторската програма по политическа икономия. Според мен обектът и използваната методология прави по-удачна защитата в ПН „Администрация и управление“. Намирам това за сериозен проблем, който обаче ще пренебрегна в крайното си заключение, доколкото у нас няма разработена методология, която да определя съдържанието на професионалните направления и респективно предметната област на докторските програми.

3) Двете основни изследователски хипотези съдържат нормативни твърдения. Същите биха могли да се докажат или отхвърлят, но само при предварително зададени критерии за оценка. Дали полските микро-, малки и средни предприятия използват

„слабо“ услугите, предлагани от финансовите ИНБС не може да се докаже без ясно определена референтна точка за сравнение. Такава не се предлага от автора. Удовлетвореността на потребителите, които ползват/ползвали са финансовите услуги, предлагани от ИНБС, е полезна информация за съответствието с предварителните очакванията, но от това не могат да се правят обосновани изводи за оптималният размер, качеството и устойчивостта на бизнес моделите на предлагане на самите услуги, както и за предимствата им като заместители или допълващи на традиционните услуги на банковите и осигурителните институции.

4) Някои от препоръките към местната администрация се нуждаят от прецизиране и допълнителна обосновка. Мнението ми е, че предлаганата рекапитализация на кредитни/гаранционни фондове с публични средства е допустима само към платежоспособни институции. Вливане на публичен капитал за преодоляване на капиталов недостиг не бива да е допустимо, ако институцията не е платежоспособна. Освен това следва да се изясни и препоръча кой орган да е компетентен да потвърди платежоспособността и да определи размера на рекапитализацията. Дискусионна е и идеята публичната администрация да създава или да участва в създаването на финансови ИНБС. Това би довело до поемането от тези институции на необосновано големи рискове и съдържа опасност от появата на морален риск.

5) Авторът е положил усилия за популяризиране на резултатите от своето изследване, но е пренебрегнал издания, реферирани и/или индексирани в Scopus и WoS. Това намалява тяхната видимост за научната общност и ги предпазва от критиките на сериозната научна дискусия. Макар че подобна публикационна стратегия да не е в противоречие със законовите изисквания, аз я намирам за неприемлива за кандидат с претенции за присъждане на НС „доктор на науките“.

Тези критични бележки и препоръки не са от естество, което да сведе общата ми оценка за работата на автора под стандартите, заложи в ЗРАС, Правилника за неговото прилагане и установената практика у нас.

8. Заключение

Гореизложеното ми позволява да направя извода, че дисертационният труд

„ОРГАНИЗАЦИЯ И ФУНКЦИОНИРАНЕ НА ФИНАНСОВАТА СИСТЕМА НА ИНСТИТУЦИОНАЛНАТА БИЗНЕС СРЕДА В ПОЛША ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА РАЗВИТИЕТО НА ПРЕДПРИЯТИЯТА“ отговаря на условията за придобиване на научната степен „доктор на науките“.

Варна, 2 ноември 2022 г.

Изготвил:

(проф. д.ик.н. Д. Канев)